Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____

"___" _____ 20 __ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Політична географія світу

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:перший (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
(шифр і назва)

спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
(шифр і назва)

освітня програма Міжнародна інформація та міжнародні комунікації
(шифр і назва)

спеціалізація _____

вид дисципліни: обов'язкова

факультет Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“__28___” ____08_____ 2019 року, протокол №_1_

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: старший викладач кафедри Федорова Г.Ю.

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол від “_27_”____08_____2019 року № 1

Завідувач кафедри _____ Новікова Л.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносини і туристичного бізнесу

Протокол від “27” серпня 2019 року № 1

Голова науково-методичної комісії факультету
міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу _____ Григорова–Беренда Л.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Політична географія світу» складена відповідно до програми підготовки **бакалавра** зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітня програма «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є вивчення історії формування сучасної політичної карти світу, ознайомлення з суспільно-політичними, економічними та етно-релігійними регіонами світу, дослідження картографічного відображення розділення суші та водних акваторій між державами, вивчення особливостей та критеріїв класифікації країн.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- дати адекватне уявлення про сутність політичної географії, зміст, підходи й методи сучасних досліджень у цій галузі, її співвідношення з іншими науками;
- аналіз ролі і функції кордонів у сучасному глобалізованому світі;
- оцінка впливу глобальних проблем сучасності на політичну карту світу;
- виявлення тенденцій в розвитку політичної географії світу

1.3. Кількість кредитів - 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обовязкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
1-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	год.
Лабораторні заняття	
- год.	год.
Самостійна робота	
56 год.	год.
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання

Студенти мають знати: методологічні принципи та методи наукових політико-географічних досліджень; географічні основи народонаселення; етнологічні та демографічні чинники політичної географії; основи регіонознавства (чинники виділення регіонів світу); конфігурацію, походження, історію, функції кордонів; типи територіально-політичних систем, принципи територіальної організації суспільства, державного устрою і закономірності регіональної політики; взаємозв'язок етнічних відносин і конфліктів з особливостями політичної географії; загальну класифікацію країн за критеріями: економічного розвитку, типу політичного правління, типу політичного режиму; типу

демографічного розвитку та демографічної політики; типу міграційної політики; типу державно-релігійних відносин; типу адміністративно-територіального устрою та ін.

Студенти мають вміти: застосовувати методологічні принципи та методи наукових політико-географічних досліджень; робити економіко-географічне описання та оцінку природно-ресурсного потенціалу країни; встановлювати політико-географічне положення країни за критеріями регіоноутворення; класифікувати міжнародні кордони за сукупністю ознак; здійснювати аналіз соціального розвитку у регіональному вимірі, порівнювати соціально-культурний і релігійний рівень життя населення регіонів; визначати чинники виникнення глобальних проблем людства, досліджувати розвиток світогосподарських зв'язків.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретичні та методологічні основи курсу «Політична географія». Політична карта світу.

Тема 1. Вступ до курсу «Політична географія». Об'єктно-предметне поле політичної географії, її ключові поняття і терміни

Політична географія – це суспільно-географічна наука, що вивчає формування політичної карти світу, розміщення і територіальне поєднання політичних сил в їх взаємозв'язку з просторовою організацією життя суспільства (кордонами, адміністративно-територіальним поділом та іншим).

Історія виникнення терміну «політична географія» та шляхи розвитку самої науки. Об'єкт і предмет політичної географії.

Поняття політична карта світу. Ознайомлення з понятєво-термінологічним апаратом дисципліни.

Тема 2. Історія формування політичної карти світу

Політична карта світу – дуже динамічна система, тому політична географія не може обійтися без історико-географічних методів дослідження.

Існує 2 провідних підходи до періодизації розвитку політичної карти світу – формаційний та цивілізаційний. Формаційний підхід ґрунтується на факті послідовних змін суспільних формацій та відповідних їм способів виробництва; він не допускає різноманітності варіантів розвитку.

Використання формаційного підходу передбачає виділення 7 періодів розвитку політичної карти світу (первіснообщинний, рабовласницький, класичний феодальний, розпаду феодалізму і зародження капіталізму, класичний капіталістичний, імперіалістичний, новітній). Генералізація дозволяє обмежитися 4 періодами (давній, середньовічний, новий, новітній).

Людство було, є і буде, незважаючи на глобалізацію і науково-технічний прогрес, системою локальних цивілізацій. Цивілізаційний підхід ґрунтується на унікальності, тоді як формаційний – на універсальності.

Тема 3. Державний лад

В політичній географії досліджується 2 аспекти державного ладу: форма правління і адміністративно-територіальний устрій.

Найпоширенішою формою правління в сучасному світі є республіка (149 із 194

держав); зустрічаються також монархії (30).

За адміністративно-територіальним поділом переважають прості (унітарні) держави, разом з квазіфедераціями їх у світі 167. Складних (федеративних або конфедеративних за діючими Конституціями) держав на політичній карті світу всього 27.

Головне місто держави, її адміністративно-політичний центр – це столиця. Згідно генетичної типології виділяються столиці родові, історичні, ситуативні, штучні й політичні. За функціональними ознаками столиці бувають моно- і поліфункціональними.

Державний лад для колоній, протекторатів, окупованих і підопічних територій, нейтральних зон, а також інших несуверенних об'єктів політичної карти світу – не визначається. Спільна назва для цієї групи країн – залежні території.

Залежні території не мають столиць, у них є тільки адміністративні центри, в яких розташовуються органи колоніальної влади або органи місцевого самоврядування, що не виконують законодавчих функцій.

Тема 4. Наукова систематизація об'єктів політичної карти світу

Чисельність і розмаїття об'єктів політичної карти світу вимагає використання порівняльно-географічного методу (зокрема – систематизації), найефективнішим результатом застосування якого стають різноманітні класифікації і типізації (типології).

Класифікація країн світу за розмірами державної території, за чисельністю населення країн світу, в залежності від стадії соціально-економічного розвитку.

Тема 5. Морфологія і географічне положення державної території

Держава – це суверенне політичне утворення, країна з певною територією, населенням, господарством і політичною владою в ній.

Державна територія розглядається як простір здійснення державної влади. Це та частина земної кулі (включно з надрами та аероторією), на яку поширюється державний суверенітет.

Політико-географічне положення – дуже важливий резерв соціально-економічного розвитку країни. Від його використання значною мірою залежать раціональність структури та ефективність матеріального виробництва країни, її економічна, політична, екологічна та військова безпека.

У політико-географічних дослідженнях користуються наступною морфологічною типологією (за конфігурацією державної території) країн: острівна, півострівна, витягнутої форми, складної конфігурації, компактна, анклав, напіванклав. Кожен з названих типів може бути ускладненим ексклавами, ексклавними анклавами, багатоскладними ексклавами, «коридорами» тощо.

Важливою морфологічною характеристикою державної території є протяжність і звивистість берегової лінії. Відсутність безпосереднього виходу до моря розцінюється як негативний (але не вирішальний) фактор соціально-економічного розвитку.

Тема 6. Державні кордони – бар'єри та лінії зв'язку

Проблематика дослідження державних кордонів є класичною для політичної географії. Система юридично оформлених кордонів стала важливим елементом сучасного світу. При вивченні стану державних кордонів слід враховувати правові, військові, політичні, економічні та культурні аспекти.

Процес встановлення державних кордонів відбувається у два етапи: делімітація та демаркація. Делімітація – це договірне визначення напрямку та положення кордонів з додаванням відповідної карти; демаркація – це безпосереднє встановлення кордонів на місцевості.

Найперші спроби класифікації державних кордонів належать британському дипломату лорду Керзону. Сьогодні найбільше вживаються морфологічна, природна і генетична класифікації.

Розділ 2. Особливості територіально-політичних систем в межах окремих географічних субрегіонів, регіонів, макрорегіонів

Тема 7. Країни Північної та Західної Європи

Джерельні витоки поняття «Європа». Європа як частина світу (10 млн. кв. км.). Європа як один з центрів політичної географії світу. Взаємовплив у розвитку політичної географії та економіки країн Західної Європи. Територіальне розташування, природні умови та ресурси країн Західної Європи. Особливості регіоноутворення Західної Європи – одного з найбільш густонаселених регіонів світу. Етнолінгвістичний та релігійно-конфесійний аналіз країн Західної Європи. Політична карта Західної Європи. Система новітніх міжнародних відносин у Західній Європі. Европейський Союз як тип регіонального комплексного політико-географічного утворення за договірно-правовим критерієм. Територіальне розташування, природні умови та ресурси країн Північної Європи. Особливості розвитку країн Північної Європи: економічний та соціокультурний розвиток. Соціально-економічне та господарчо-культурне описання країн регіону. Етнолінгвістичні та конфесійні особливості розвитку країн. Етнодемографічні та міграційні процеси у регіонах.

Тема 8. Країни Центральної, Південної та Східної Європи

Особливості регіоноутворення. Загальна характеристика географічного розташування та природно-кліматичних умов. Ресурси та сільсько-промисловий розвиток. Регіональні характеристики Центральної Європи. Адміністративно-територіальні особливості розвитку країн Східної Європи. Етно-конфесійна характеристика країн ЦСЄ та Південної Європи. Україна – південно-східна частина Європи. Етнолінгвістичний і конфесійний склад України та її загальні соціально-демографічні характеристики. Співвідношення глобальних та локальних традицій політичного розвитку країн регіону з огляду на історичну та культурну близькість. Сучасні проблеми політичного розвитку. Інституалізація процесів інтеграції країн Центрально-Східної Європи. Малі країни Центральної Європи: загальна характеристика. Особливості демократичних та економіко-інтеграційних процесів.

Тема 9. Україна в контексті політико-географічних досліджень

Особливості політико-географічного простору України. Україна та її транзитний потенціал.

Прикордоння України та його культурний, економічний та політичний потенціал. Прикордонні режими. Єврорегіони. Стратегії економічного розвитку. Аналіз рівня економічного розвитку та інфраструктурної залежності. Дослідження якості системи центр-периферійних відносин в Україні. Наявність спірних територій та рівень їх політичної гостроти.

Політична географія в Україні: регіональний поділ (за фізико-географічним, історичним, етнолінгвістичним, етнонаціональним, адміністративним, економічним, інфраструктурним та іншими критеріями).

Класифікація України за критеріями класифікації країн.

Україна та її участь у міжнародних та регіональних організаціях.

Тема 10. Країни Середньої Азії

Фізико-географічне розташування та соціокультурні орієнтації країн Середньої Азії. Характер господарчої діяльності та динаміка індустріалізації країн. Стан та особливості сучасного економічного розвитку країн регіону. Конституційний статус територій Середньої Азії за часів російської «колонізації». Особливості розвитку республік у «радянський» період. Пострадянський період розвитку країн Центральної Азії. Особливості політико-географічного простору та просторової концепції країн Центральної Азії. Економічний, природничо-ресурсний потенціал країн регіону (Таджикистан, Узбекистан, Казахстан, Туркменістан, Киргизстан). Особливості та специфіка політичної культури країн регіону. Культурно-побутові, етно-лінгвістичні та релігійно-конфесійні чинники політичного розвитку країн регіону. Політичні проблеми республік пострадянського Сходу.

Тема 11. Індія та країни Південної Азії

Південна Азія (Південно-Азіатський, або індостанський субконтинент, що включає у себе п-в Індостан, Індо-Гангську рівнину, а також острова Шрі-Ланка, Мальдівські, Андаманські, Нікобарські та Лаккадівські о-ви) – один з найбільших цивілізаційних регіонів світу, до якого входять 7 держав: Республіка Індія, Ісламська республіка Пакистан, Народна Республіка Бангладеш, Демократична Соціалістична Республіка Шрі-Ланка, Королівство Непал, Королівство Бутан та Мальдівська Республіка. Природні та ресурсні умови розвитку країн регіону. Історія формування політичної карти південної Азії. Характерні форми правління та територіальний устрій країн. Демографічний та лінгвістичний склад населення. Географія релігій в Південній Азії: Індуїсти, мусульмани, християни, сікхи, буддисти. Етнічний склад Південної Азії

Індія – геополітична вісь в Південній Азії. Реформи та політичний курс Індії після колонізації. Адміністративно-територіальна структура та економічні райони Індії. Соціально-демографічні проблеми перенаселення Індії. Етно-релігійний та лінгвістичний аналіз Індії. Національно-релігійна проблема. Особливості політичної культури: кастовість та європейська парламентська демократія. Общино-кастова основа політичної системи.

Пакистан та Бангладеш, мусульманські райони Британської імперії, що з 1947 р. виокремлені в домініони. Сучасний політичний розвиток країн. Соціально-економічні проблеми розвитку.

Королівство Непал, Королівство Бутан, Республіка Шрі-Ланка (о. Цейлон): особливості політичної організації держав. Традиційна політична культура та колоніалізм.

Тема 12. Країни Південно-Східної та Східної Азії. Новітні індустріальні країни

Географічне розташування Південно-Східної Азії – великого історико-культурного регіону світу, що включає півострів Індокитай, о-ви Малайського архіпелагу, а також західну частину о. Нова Гвінея. Антропологічний та етнічний характер населення Південно-Східної Азії. Політико-географічний та соціокультурний аналіз найбільших країн регіону: Індонезії (що займає 4 місце у світі по чисельності населення), В'єтнаму. Країни Південно-Східної Азії та Дальнього Сходу: загальні особливості політичного розвитку. Конфуціанська традиція та соціалізм у країнах (Китай, В'єтнам, Північна Корея). Соціалістична модель на буддійсько-цивілізаційній основі в країнах - Монголія, Камбоджа, Лаос, Бірма (М'янма).

Історія формування регіону. Політико-географічні, соціально-економічні наслідки колоніалізму у сучасному розвитку Південно-Східної Азії. Загальна характеристика господарчого комплексу країн регіону. Зовнішньоекономічні зв'язки країн регіону.

Політична характеристика країн Східної Азії, до якої географічно відносяться держави та території, що розташовані у Східній частині Азіатського материка, - Китайська

Народна Республіка (до якої включається Тайвань, що розвивається за капіталістичною моделлю, проте є провінцією КНР, формально республікою), Гонконг (Сянган) - «особливий район КНР»), Аоминь (Макао - заморська територія сучасної Португалії), Японія, Монголія, а також держави, що займають Корейський півострів – Корейська Народно-Демократична Республіка та Республіка Корея (Південна Корея). Особливість соціального, економічного та політичного розвитку країн регіону. Етнічні та релігійно-конфесійні критерії типології країн у регіоні Східної Азії. Природничі умови та ресурси країн. Демографічні та лінгвістичні особливості. Етнічні стереотипи поводження населення країн регіону. Модальність політичних конфліктів у регіоні. Територія, кордони, географічне та політико-економічне становище у світі. Японія – «Ніппон» - як східноазійська модель капіталістичного розвитку. Особливості політико-географічного, соціокультурного, економічного розвитку Японії. Проблема територій Курильскої гряди. Система політико-економічної співпраці у регіоні.

Тема 13. Політико-географічні особливості Африканського континенту

Сучасне регіонування світу. Правила користування політико-географічними термінами «Близький Схід» - від фр. «Proche orient» - (Бахрейн, Єгипет, Ізраїль (і Палестина), Йорданія, Ірак, Йемен, Катар, Кіпр, Кувейт, Ліван, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія, Сирія, Судан, Туреччина), «Середній Схід» - від англ. "Middle east"- (ті самі країни разом з Іраном та Афганістаном), «Південно-Західна Азія» (країни «Середнього Сходу» за виключенням Єгипту та Судану), Левант від іт. «Levante"-«Схід» (Сирія, Ліван, Палестина), "Передня Азія" (країни від Босфору, Середземного та Червоного морів на заході до Іранського нагір'я на Сході) – термін, що є ідентичним терміну "Близький Схід" за виключенням Кіпру та двох Африканських країн.

Географічне розташування, природні ресурси, особливості історичного розвитку Арабського Сходу. Антропологічний, демографічний, лінгвістичний, конфесійний склад населення субрегіону. Особливості соціокультурного та політичного розвитку країн Машріку. Ірак та країни субрегіона Левант: особливості та чинники регіоноутворення. Чинники та потенціал соціально-політичних трансформацій. Тенденції до об'єднання Середнього Сходу з країнами Північної Африки. Культурологічний зміст поняття «Схід» (замість суто географічного). Арабські країни субрегіона Магріб (араб. «Захід»): Алжир, Марокко, Туніс, Мавританія, Лівія, - особливості розташування та загальні тенденції розвитку. Матеріальна та духовна культура населення Західної Азії. Чинники регіональних конфліктів на Близькому Сході. Курдське питання. Аравійські монархії: традиційне та новітнє у політичному розвитку.

Формування політичної карти Африки. Проблеми державних кордонів африканських країн. Особливості політико-правового та конституційного розвитку африканських країн. Африканські субрегіони – особливості економічного та політичного розвитку. Країни Африки, що розташовані на південь від Сахари. Країни Західної Африки, країни Центральної Африки, країни Східної Африки, країни Південної Африки. Антропологічні, лінгвістичні, етнічні, конфесійні, демографічні особливості країн континенту. Особливості та специфіка етносоціополітичної структури. Парламентарна демократія та реалії африканських країн. Особливості політико-правового розвитку. Політика та воєнні режими. Проблема расизму та пошук самоідентичності. Ресурси та економічний потенціал. Соціокультурні стандарти та орієнтири. Криза розвитку та транснаціональні компанії. Географічні та природні умови, ресурсний потенціал Африканського континенту. Особливості політичної культури.

Тема 14. Регіон «Північна Америка»

Макрорегіон «Північна Америка» серед сучасних цивілізаційних макрорегіонів світу. Географічне розташування та стан соціально-економічного розвитку. Історичні особливості формування макрорегіону. Загальні проблеми країн макрорегіону. Системи

економічної та міждержавної взаємодії. Етнічний, лінгвістичний та релігійний склад країн регіону. Політико-правовий розвиток США та Канади. Сучасний адміністративний устрій та форма політичного правління в країнах регіону. США: історія, населення, культура та політика. Державний устрій США. Головні економічні райони та групи штатів у США. Економічна карта США. Розташування населення по штатам та містам. Форма та система політичного правління США. Канада: економічна та соціокультурна характеристика. Етнічний склад населення Канади. Українська діаспора у Канаді. Загальна характеристика господарства.

Тема 15. Політико-географічні особливості країн макрорегіону «Латинська Америка та Карибські країни»

Латинська Америка – макрорегіон західної півкулі, що розташований між США та Антарктидою. Характеристика регіонів та субрегіонів Латинської Америки. Історичні умови регіоноутворення. Етнічний, лінгвістичний та конфесійний склад населення країн Латинської Америки. Економічна та соціокультурна характеристика країн Латинської Америки. Особливості політичного та правового розвитку країн субрегіонів.
Політична карта Латинської Америки під час колоніалізму. Латиноамериканська культура: загальне та особливе. Географія зовнішньоекономічних зв'язків країн Латинської Америки. Бразилія – найкрупніша країна Латинської Америки.

Тема 16. Австралія та країни Океанії

Макрорегіон «Австралія та Океанія». Історичні особливості заселення та регіоноутворення. Субрегіони Австралія і Тасманія, Нова Зеландія, Полінезія, Меланезія та Мікронезія. Просторово-географічні особливості розташування країн. Природні ресурси. Загальна характеристика населення: антропологічний, етнічний, релігійний, лінгвістичний аналіз. Етнодемографічні процеси у регіоні Місцеві традиційні культи у народів Океанії. Рівень економічного та культурного розвитку. Загальна характеристика господарства. Особливості політичного устрою та політичної культури.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні та методологічні основи курсу «Політична географія». Політична карта світу												
Тема 1 Вступ до курсу «Політична географія». Об'єктно-предметне поле політичної географії, її ключові поняття і терміни	7	2	2			3						
Тема 2. Історія формування політичної карти світу	7	2	2			3						

Тема 3. Державний лад	7	2	2			3						
Тема 4. Наукова систематизація об'єктів політичної карти світу	7	2	2			3						
Тема 5. Морфологія і географічне положення державної території	7	2	2			3						
Тема 6. Державні кордони – бар'єри та лінії зв'язку	7	2	2			3						
Разом за розділом 1	42	12	12			18						
Розділ 2. Особливості територіально-політичних систем в межах окремих географічних субрегіонів, регіонів, макрорегіонів												
Тема 7. Країни Північної та Західної Європи	8	2	2			4						
Тема 8. Країни Центральної, Південної та Східної Європи	8	2	2			4						
Тема 9. Україна в контексті політико-географічних досліджень	7	2	2			3						
Тема 10. Країни Середньої Азії	8	2	2			4						
Тема 11. Індія та країни Південної Азії	8	2	2			4						
Тема 12. Країни Південно-Східної та Східної Азії. Новітні індустріальні країни	8	2	2			4						
Тема 13. Політико-географічні особливості Африканського континенту	8	2	2			4						
Тема 14. Регіон «Північна Америка»	8	2	2			4						
Тема 15. Політико-географічні особливості країн макрорегіону «Латинська Америка та Карибські країни»	8	2	2			4						
Тема 16. Австралія	7	2	2			3						

та країни Океанії												
Разом за розділом 2	78	20	20			38						
Усього годин	120	32	32			56						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до курсу «Політична географія». Об'єктно-предметне поле політичної географії, її ключові поняття і терміни	2
2	Історія формування політичної карти світу	2
3	Державний лад	2
4	Наукова систематизація об'єктів політичної карти світу	2
5	Морфологія і географічне положення державної території	2
6	Державні кордони – бар'єри та лінії зв'язку	2
7	Країни Північної та Західної Європи	2
8	Країни Центральної, Південної та Східної Європи	2
9	Україна в контексті політико-географічних досліджень	2
10	Країни Середньої Азії	2
11	Індія та країни Південної Азії	2
12	Країни Південно-Східної та Східної Азії. Новітні індустріальні країни	2
13	Політико-географічні особливості Африканського континенту	2
14	Регіон «Північна Америка»	2
15	Політико-географічні особливості країн макрорегіону «Латинська Америка та Карибські країни»	2
16	Австралія та країни Океанії	2
	Разом	32

5. Завдання для самостійної робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Вступ до курсу «Політична географія». Об'єктно-предметне поле політичної географії, її ключові поняття і терміни. Сутність поняття «політична географія». Історія виникнення терміну «політична географія» та шляхи розвитку самої науки. Об'єкт і предмет політичної географії. Поняття політична карта світу. Ознайомлення з понятєво-термінологічним апаратом дисципліни.	3
2	Історія формування політичної карти світу Ознайомлення з 2 провідними підходами до періодизації розвитку політичної карти світу – формаційним та цивілізаційним. Формаційний підхід ґрунтується на факті послідовних змін суспільних формацій та відповідних їм способів виробництва; він не допускає різноманітності варіантів розвитку. Цивілізаційний підхід ґрунтується на унікальності, тоді як формаційний – науніверсальності	3
3	Державний лад Дослідити 2 аспекти державного ладу: форма правління і адміністративно-територіальний устрій. Визначити характерні риси республіки (149 із 194 держав) і монархії (30).	3

	За адміністративно-територіальним поділом навчитися характеризувати прості (унітарні) держави, разом з квазіфедераціями їх у світі 167 та складні (федеративні або конфедеративні за діючими Конституціями) держави. Ознайомитися з поняттям столиця та дослідити типологію столиць. Ознайомитися з особливостями державного ладу для колоній, протекторатів, окупованих і підопічних територій, нейтральних зон, а також інших несуверенних об'єктів політичної карти світу.	
4	Наукова систематизація об'єктів політичної карти світу Класифікація країн світу за розмірами державної території, за чисельністю населення країн світу, в залежності від стадії соціально-економічного розвитку тощо. Приведення прикладів держав щодо кожної із класифікації	3
5	Морфологія і географічне положення державної території Поняття держави, державної території, політико-географічного положення. У політико-географічних дослідженнях користуються наступною морфологічною типологією (за конфігурацією державної території) країн: острівна, півострівна, витягнутої форми, складної конфігурації, компактна, анклав, напіванклав. Кожен з названих типів може бути ускладненим ексклавами, ексклавними анклавами, багатоскладними ексклавами, «коридорами» тощо.	3
6	Державні кордони – бар'єри та лінії зв'язку Проблематика дослідження державних кордонів. Ознайомлення з процесом встановлення державних кордонів, що відбувається у два етапи: делімітація та демаркація. Найперші спроби класифікації державних кордонів належать британському дипломату лорду Керзону. Сьогодні найбільше вживаються морфологічна, природна і генетична класифікації.	3
7	Країни Північної та Західної Європи. Ознайомитися із політико-географічними особливостями країн Північної та Західної Європи.	4
8	Країни Центральної, Південної та Східної Європи. Ознайомитися з особливостями регіоноутворення. Виявити сучасні проблеми політичного розвитку держав регіону. Визначити особливості демократичних та економіко-інтеграційних процесів.	4
9	Україна в контексті політико-географічних досліджень. Дослідити наступні питання: особливості політико-географічного простору та просторової концепції України; Україна та її транзитний потенціал; наявність спірних територій та рівень їх політичної гостроти; Україна та її участь у міжнародних та регіональних організаціях.	3
10	Країни Середньої Азії. Ознайомитися з фізико-географічним розташуванням та соціокультурними орієнтаціями країн Середньої Азії. Особливості та специфіка політичної культури країн регіону. Дослідити культурно-побутові, етно-лінгвістичні та релігійно-конфесійні чинники політичного розвитку країн регіону.	4
11	Індія та країни Південної Азії. Дослідити наступні питання: історія формування політичної карти Південної Азії; характерні форми правління та територіальний устрій країн; географію	4

	релігій в Південній Азії.	
12	Країни Південно-Східної та Східної Азії. Новітні індустріальні країни. Ознайомитись з історією формування регіону, політико-географічними, соціально-економічними наслідками колоніалізму у сучасному розвитку Південно-Східної Азії, загальними характеристиками господарчого комплексу країн регіону. Зовнішньоекономічні зв'язки країн регіону Визначити особливості соціального, економічного та політичного розвитку країн регіону, етнічні та релігійно-конфесійні критерії типології країн у регіоні Східної Азії, господарчо-культурні, побутові та психологічні детермінанти політичного поводження, система політико-економічної співпраці у регіоні, проблема територій Курильскої гряди.	4
13	Політико-географічні особливості Африканського континенту Дослідити наступні питання: географічне розташування, природні ресурси, особливості історичного розвитку Арабського Сходу, Аравійські монархії: традиційне та новітнє у політичному розвитку Ознайомитися із політико-географічними особливостями субрегіонів та країн Африки. Дослідити особливості колоніальної залежності країн Африки та проаналізувати історичні умови формування унікальної політичної ситуації сучасного розвитку.	4
14	Регіон «Північна Америка». Визначити історичні особливості формування макрорегіону, сучасний адміністративний устрій та форма політичного правління в країнах регіону.	4
15	Політико-географічні особливості країн макрорегіону «Латинська Америка та Карибські країни». Виявити політико-географічні особливості країн макрорегіону «Латинська Америка та Карибські країни».	4
16	Австралія та країни Океанії. Визначити історичні особливості заселення та регіоноутворення, просторово-географічні особливості розташування країн, особливості політичного устрою та політичної культури.	3
Разом		56

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачено.

7. Методи контролю

Застосовується вхідний контроль з метою з'ясування рівня знань студентів з дисципліни, яка є базовою для вивчення даної - географії. Проводиться на початку вивчення дисципліни шляхом експрес-контролю (диктанту з контурної карти світу).

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському аудиторному занятті у формі усного опитування, виступів студентів, написання картографічних диктантів, виконання тестових завдань.

Поточний контроль може бути проведений у вигляді письмової контрольної роботи з метою оцінювання знань і умінь, набутих під час вивчення блоку тем відповідного розділу.

Критерії оцінювання знань студентів:

Тема 1-6 (2 бали) – усна відповідь за конспектом лекції;

Теми 9, 16 (4 бали) – усна відповідь за конспектом лекції та написання тестового завдання;

Теми 7, 8, 10-15 (5 балів) – усна відповідь за конспектом лекції, написання тестового завдання з використанням атласу, написання картографічних диктантів.

0 балів - відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді.

1 бал - наявність певного уявлення щодо лекційного матеріалу, допущення значної кількості помилок при відповіді на питання.

2 бали - засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді на питання стосовно лекційного матеріалу.

При написанні тестового завдання, студент має виконати 20 тестових завдань, використовуючи атлас. Кожна вірна відповідь на тестове завдання оцінюється у 0.15 балів.

Студенти, які були відсутні на семінарському занятті з поважних причин мають змогу відпрацювати заняття викладачу у дні його консультацій за графіком, затвердженим кафедрою.

По закінченні вивчення курсу проводиться **екзамен (40 балів).**

15 балів - студент цілком і всебічно розкрив питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити

10 балів - студент розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.

5 балів - студент розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабко орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання															
Розділ 1						Розділ 2									
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	Т12	Т13	Т14	Т15	Т16
2	2	2	2	2	2	5	5	4	5	5	5	5	5	5	4

Поточний контроль, індивідуальні завдання	Екзаменаційна робота	Сума
Разом	40	100
60		

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	

50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Безуглий, Віталій Вікторович. Регіональна економічна і соціальна географія світу : навчальний посібник / Віталій Вікторович Безуглий, Світлана Вікторівна Козинець – 2-ге вид., доп., перероб . – Київ : Академія, 2007 . – 687 с.
2. Безуглий, Віталій Вікторович. Регіональна економічна та соціальна географія світу : Посібник для вузів / Віталій Вікторович Безуглий, Світлана Вікторівна Козинець . – Київ : Академія, 2003 .
3. Голіков А.П., Черномаз П.О., Казакова Н.А. Словник-довідник суспільно-географічних термінів. – Х., 2001. – 48 с.
4. Кузик С. Економічна і соціальна географія світу : навчальний посібник / Степан Кузик, О. Шаблій, Мирослава Михайлівна Книш, І. Ровенчак . – Львів : Світ, 2003 . – 671 с.
5. Стафійчук В. І. Політична географія світу : навчальний посібник / Валентин Іванович Стафійчук . – Херсон : Олді-плюс, 2016 . – 305 с.
6. Трохимчук С. В. Політична географія світу : навчальний посібник / Степан Васильович Трохимчук, Олександра Василівна Федунь ; Вступ.ст. Маркіян Мальський . – 2-ге вид., перероб. і доп . – Київ : Знання, 2007 . – 422 с.

Допоміжна література

1. Барановська О.В. Фізична географія Південної Америки: навчальний посібник / О.В. Барановська. - Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – 83 с.
2. Барановський М.О. Географія населення: практикум / М.О. Барановський, В.В. Смаль. - Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2011. – 35 с.
3. Географія населення: практикум: [методичний посібник] /М.О.Барановський, В.В.Смаль. – Ніжин: Видавництво НДУ ім.Гоголя, 2011р. – 39с.
4. Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до економічної і соціальної географії. К., 1996.
5. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики. Львів, 2006.
6. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України : навчальний посібник. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с.
7. Дубович І. Країнознавчий словник-довідник. – Л.: Вид. центр. ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 587 с.
8. Заячук М.Д., Чубрей О.С. Економічна та соціальна географія світу : навч. посібник / М.Д. Заячук, О.С. Чубрей . – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 200 с.
9. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география: учеб. для студ. вузов. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 479 с.
10. Міхелі С.В. Практикум з ландшафтознавства: навчальний посібник / С.В. Міхелі, І.В. Мирон. - Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 42 с.

1. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. www.ukrstat.gov.ua - Державна служба статистики України
2. http://www.worldbank.org - The World bank
3. www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/ - Central Intelligence Agency

11. Перелік екзаменаційних питань

1. Проаналізуйте історію становлення політичної географії як самостійного наукового напряму в системі географічних наук.
2. Предмет, методологія та методи політичної географії як науки
3. Визначте специфіку наукової категорії «політична карта світу».
4. Сучасна регіональна диференціація - макрорегіони світу.
5. Види кордонів.
6. Типи політико-територіальних утворень: держави, залежні території, спірні території, території Антарктики
7. Обґрунтуйте потребу використання Антарктиди та Світового океану як об'єктів політико-географічних досліджень.
8. Схарактеризуйте форми адміністративно-територіального устрою держав сучасного світу та особливості їх поширення (наведіть приклади).
9. Схарактеризуйте форми правління держав сучасного світу та особливості їх поширення (наведіть приклади).
10. Класифікація країн за площею та чисельністю населення.
11. Класифікація країн за рівнем соціально-економічного розвитку.
12. Схарактеризуйте класифікації столиць держав за походженням, розташуванням, функціями тощо.
13. Обґрунтуйте схеми класифікацій країн світу за розмірами території, чисельністю населення, рівнем економічного розвитку тощо.
14. Порівняйте формаційний та цивілізаційний підходи до періодизації розвитку політичної карти світу.
15. Виділіть головні морфологічні ознаки державної території та оцініть вплив розмірів і форми державної території на можливості розвитку господарства.
16. Схарактеризуйте принцип недоторканості і цілісності державної території.
17. Визначте специфіку наукової категорії «політико-географічне положення».
18. Схарактеризуйте історію становлення кордонів та їх функцій.
19. Проаналізуйте сучасні функції державних кордонів та специфіку їх співвідношення.
20. Обґрунтуйте необхідність делімітації повітряного простору і земних надр.
21. Схарактеризуйте специфіку використання космічного простору.
22. Схарактеризуйте федералізм як засіб розв'язання протиріч між різноспрямованими прагненнями до єдності та самостійності.
23. Макрорегіони та субрегіони Європи: етнолінгвістичний та релігійно-конфесійний аналіз.
24. Соціально-політичні особливості субрегіона Центрально-Східної Європи
25. Політико-географічний аналіз країн Західної Європи та Скандинавії.
26. Держави Європейського Союзу: концептуальні та інституційні засади європейської інтеграції.
27. Країнознавча характеристика України.

28. Геополітичне середовище і стратегічні вектори зовнішньої політики України.
29. Історична спадщина народів центральноазійського регіону.
30. Політико-правові системи та політичні процеси в державах центральноазійського регіону.
31. Геополітичне становище та зовнішня політика держав Центральної Азії.
32. Особливості державного ладу та зовнішньої політики Туреччини.
33. Вплив клімату та мінерально-сировинних ресурсів регіону на економічну спеціалізацію країн Машрику.
34. Особливості політичних та економічних систем «нафтових монархій» Перської затоки.
35. Країни та народи Південної Азії.
36. Індія – найкрупніша країна південної Азії
37. Соціально-економічний розвиток країн Південної Азії (Пакистан, Бангладеш, Непал, Бутан, Шрі-Ланка).
38. Етнополітичні та релігійно-конфесійні проблеми розвитку країн Південної Азії.
39. Особливості цивілізаційного розвитку країн Індокитаю.
40. Соціально-економічні відносини країн регіону Південно-Східної Азії.
41. Нові індустріальні країни Східної Азії.
42. Науково-технічні та культурні надбання китайської цивілізації.
43. Особливості політичної системи КНР і чим вони спричинені.
44. Гонконг і Макао, спеціальні адміністративні райони КНР.
45. Причини і наслідки «японського економічного дива».
46. Арабські країни Магрібу: Алжир, Марокко Туніс, Лівія - особливості розташування та загальні тенденції розвитку
47. Формування політичної карти Африки.
48. Африканські субрегіони – особливості економічного та політичного розвитку.
49. Особливості політичного розвитку Південноафриканських країн.
50. Регіональні конфлікти та система міждержавної взаємодії в Африці
51. Місце та доля африканських країн у світовій економіці
52. Макрорегіон «Австралія та Океанія». Історичні особливості заселення та регіоноутворення.
53. Субрегіони Австралія й Тасманія, Нова Зеландія, Полінезія, Меланезія та Мікронезія. Просторово-географічні особливості розташування.
54. Австралія – держава та континент.
55. Природно-географічне розташування та історичні особливості утворення макрорегіону «Північна Америка».
56. Державний устрій США. Головні економічні райони та групи штатів у США.
57. Загальні проблеми країн макрорегіону «Північна Америка». Системи економічної та міждержавної взаємодії макрорегіону.
58. Регіони та субрегіони Латинської Америки. Історичні умови регіоноутворення.
59. Латиноамериканські країни; етнокультурна характеристика
60. Карибські країни: загальні тенденції політичного розвитку
61. Економічна та соціокультурна характеристика країн Латинської Америки.